

Osvícenství

* důraz na světlo rozumu – spoléhání nepochybně přehnané, ovšem vyprovokované velkou neosvíceností předchozí doby, odporem proti vědám a kriticismu vůbec; také pochopení, že nestačí jen rozumět, ale že rozumem je třeba se řídit i v životě, a proto také veřejné působení, reforma společnosti po všech stránkách, důvěra v pokrok, osvicený vladař (josefinské reformy) kritika a kritičnost (nápadné to je v estetice, biblické kritice, vrcholí to v Kantovi), * vytýkat lze: plochost, nehlubokost, nedostatek skutečného přesvědčení, nedostatečnou rozumnost, nedostatečnou resp. jednostrannou, polovičatou kritičnost, často ideologičnost, velmi často pouhou ironičnost a posměvačnou skeptičnost, dokonce hodně cynismu (Rádl); ale u toho nezůstalo, i to se stalo předmětem kritiky – odtud také Kantova rozumová kritika rozumu: rozum kritizuje sám sebe, není jiné instance, kterou by člověk měl k dispozici (rozum a duch proti sobě) * plodné výsledky: skutečná proměna duchovní atmosféry, důraz na svobodu, na vědu, významná proměna humanitních oborů (metodičnost), zvědečtění samotné teologie, obnova kritického smýšlení a zároveň tolerování nových pohledů a koncepcí, pokud se opírají o rozumné důvody * dnešní atmosféra svobodných vědeckých diskusí je nemyslitelná bez osvícenské přípravy, i když se už od některých naivních osvícenských představ značně vzdálila

(Příprava na rozhovor s Kolářem v rozhlase 26.10.95.)

(Praha, 951026-1.)